

ԳՈՒՍՏՐՆ

Աղձիքոցերը , եկէք եկէք ,
կորած գլխիս դառը լացէք .
Սե էր դառել օր ծընընդեան ,
Որ ես ծընայ թշուառական :
Ահրիկ վեր կաց գերեզմանէդ ,
Համբաւ լըսէ աղձրկանէդ .
Իմ ու բախտը էնպէս արեց ,
Թաթարքստան մինակ քըշեց .
Լնդուծ օրհաս հոգին հանէ ,
Գետին պատուէ , ինչ ներս տանէ :

ԱՂԱՍԻՆՆ

Աղձիկ պարոն , էս ինչ լաց է ,
Աղի արտառնը դառն կոծ է .
Մենք ամենքըս ցաւըդ տանենք ,
Մեր գլուխը քեզ մատաղ կ'անենք ,
Ուր որ երթաս հետդ կը գանք .
Ձեր աղ ու հացն կը մոռանանք :
Մեք վրնց պէտք է տեսնենք աչքով
Տեղէս մինակ գընաս լալով .
Աչքերդ սրբէ և հանգարաուիր ,
Հերիք եկաւ քեզ մի ծեծուիր :

ՊԱՌԱՆ

Վաթսուն տարի իմ ձեր գրուան ,
Հէրըդ պապերդ են իմ կրուան .
Ծընած սընած իշխան եղած ,
Էսպէս մին ցաւ ես չեմ տեսած :
Ահանջըդ բաց , լըսէ խրատիս ,
Մըտիդ ձրդէս էս պառաւիս .
Ուր որ գընաս ինչ տեղ ընիս ,
Հաստատ մընաս լուս հաւատիս .
Չըմուռանաս հայոց՝ աղգիս ,
Միշտ հանապաղ նրան օգնիս ,
Ամենայն ժամ միտքդ ձրդիս ,
Հայրենեացըդ պիտոյ ընիս :
Է՛հ տէր ընդ քեզ , գընաս բարե ,
Քրիստոս պահէ քո լոյս արե :

Մէկ բան ասա մըռողին ,
Բիւր բան մ'ըսեր չառողին :

Վախ գուն ի գործ ձեռնարկէ ,
Ետքն ի յերկինք ակնարկէ :

Ծուլին չըկայ դիւրին բան ,
Չուստին չըկայ գթուար բան :

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՏՈՒԱԾ Ժ .

Ս'էծ ու փոքր հալաւած :

ՎԱԽԸՆԹԱՅ Հատուածին մէջ իմա-
ցանք թէ ինչ ըսել է մեծ ու պզտի կա-
լուած . հիմա տեսնենք թէ երկրի մը
երջանկութեանը համար որք աւելի օգ-
տակար է . մեծ կալուածներ բաժնելը
նոյն երկիրը , թէ պզտի կալուածներ :
Երկու տեսակ բաժանումն ալ իրեն
օգուտներն ունի . և գլխաւոր օգուտնին
աս է որ երկիրը պարապ երեսի վրայ
չմնար : Պզտի կալուած բաժնելը աւելի
բնական է , ու երկրի մը երջանկութեա-
նը աւելի յարմար կուգայ , և մեծ կա-
լուած բաժնելով ինչ զեղծմունք որ
կրնայ առաջ գալ՝ ան զեղծմունքները
չեն ըլլար . վասն զի մեծ կալուած բաժ-
նուելուն պէս՝ անոնց տէրերը կրնան
մէջերնին խօսքը մէկ ընել , ու ամենայն
բերոց գինները բարձրացընել , մշակնե-
րուն թողակը քիչցընել , ու զանոնք իբ-
րե ստրուկ գործածելով՝ ան խեղճե-
րուն քրտինքովը շաղուած հացով յօ-
րանալ պալատներու մէջ : Պզտի կա-
լուած բաժնելուն գլխաւոր օգուտները
ասոնք են . նախ մշակական ճարտարու-
թեան ետեւէ եղողներուն թիւը կը
շատնայ , ինչպէս որ փորձով տեսնուած
է . երկրորդ՝ արմտեաց գինը կը նուա-
զի , վասն զի հետամտութիւնը խիստ
շատ ըլլալուն համար՝ ամէն մարդ իր
բերքը քշելու կը նայի . երրորդ՝ ամէն
մշակ գոհ սրտով կը մշակէ իր փոքր
կալուածը , ու աւելի հանգիստ կեանք
կ'անցընէ , որ թէ մարմնոյ առողջու-
թեան և թէ բարոյականի շատ կ'օգ-
նէ : Եւրոպէս թէ որ ըսելու բան մը
կայ՝ աս է որ մշակութեան արուեստը
ան աստիճանի չծաղկիր . որովհետեւ սո-
վորաբար մեծ փորձերը մեծ կալուած-

ներու վրայ կ'ըլլան, որոնց տէրերը պէտք եղածին չափ ծախք ընելու կարողութիւն կ'ունենան: — Ս'ենք փոքր կալուած բաժնելը լաւագոյն սեպելով՝ չենք ըսեր թէ երկրի մը մէջ մեծ կալուած ալ չըլլայ: Հապա երկրին գլխաւոր մասը մեծ կալուած բաժնուած ըլլալով՝ քանի մը տէրերու ձեռք չանցնի երկրին շատը: — Ինքաւ երկիր երեսի վրայ թողուած է եւրոպեան տաճկաստանի, և մանաւանդ փոքր Իսիայի մէջ, որոնք անթիւ փոքր կալուածներ բաժնելէն ետեւ՝ դարձեալ խիստ շատ մեծ կալուածներու տեղ չպակսիր: Ինգղիոյ մէջ անհամեմատ կերպով շատ ըլլալով մեծ կալուածները քան թէ փոքր կալուածները, երկրէն ելած հարստութիւնը կարգէ դուրս կերպով մը բաժնուած է, որով հասարակ մշակները խեղճութեան մէջ են, իսկ կալուածատէրները վերջի աստիճանի հարուստ, որոնք կ'ուզեն որ աս բաժանմունքը նոյնպէս մնայ. որովհետեւ եթէ փոխութի՝ հետեւանքը յայտնի է, առջի շահը չմնար իրենց: () սմանեան տէրութեան երկիրը Ինգղիոյ ազազուն և պրզտիկ կղզիներուն հետ չբաղգատուիր. մեր հողերուն անբեր մնալը մեր անհոգութենէն է. ապա թէ ոչ բնութե օգնութիւնները ամենայն առատութե կան:

Իյօսքերնուս բովանդակութիւնը աս է, որ նախ ինչ կերպով ըլլայ՝ երկիրները միակել ջանալու է, որպէս զի անբեր չմնան, և ետքը անոր մեծ կամ փոքր կալուած բաժնուելուն նայելու է ճշգրութեամբ. վասն զի փոքր կամ մեծ կալուած բաժնուելուն օգուտները երբեմն երկրին ու տէրութեան պարագաներէն ալ կը կախուի. իսկ երկիրը անգործ թողուլը բնաւ օգուտ չունենալէն զատ՝ քաղաքականութեան մէջ ետ մնալու մեծ պատճառ է. նմանապէս տէրութեան մը աղքատութեանը և ժողովրդեան թշուառութեանը:

ՀԱՏՈՒԱԾ ԺԱ.

Սուրբ Էրայ:

ՍՏԱԿ կամ Ղարամն է տեսակ մը ապրանք, փոխանակելի որ և իցէ բերքի հետ. ով որ ուրիշ ապրանք ունի՝ ստակ ըսուած ապրանքն ալ կրնայ ունենալ: Ինչպէս որ երբեմն ուրիշ հարկաւոր բերքերը կը շատնան ու կը պակսին այլ և այլ պատճառներով, ասանկ ալ ստակը կը պակսի ու կը շատնայ:

Երբոր բոլորովին ուրիշ ապրանքներու հաւասար է ստակն ալ, հապա ինչ է որ ամէնքը ստրկին մասնաւոր յարգ մը տուած են. և իրաւցնէ ստրկի պակասութիւնը երբեմն ուրիշ ամէն ապրանքի պակասութենէն աւելի գէշ է: Իս բանիս գլխաւոր պատճառը ան է որ հիմա աշխարհիս մէջ ամէն տեսակ բերքի հետ փոխանակելի նիւթ՝ ստակը միայն սեպուած է, և այնպէս ալ է. թէ որ երկրիդ մէջ ցորեն պակսի, կըրնաս ատենին բերել տալ ստրկի ուժով: — () Էպէս և ստակը այսչափ հարկաւոր բան է, սակայն մտածէ թէ ինչով է որ մէկը ստակ կը ստանայ. մտաւոր կամ նիւթական բերք մը ինչու ան որ չհաստէս, ով քեզի ստակ կը վաստակցընէ: — Իս բանիս վրայ ճարտարութեանց մէջ խօսած ըլլալով հոս չենք երկնցընէր, հապա ստրկին քանի մը ուրիշ յատկութիւնները կը քննենք:

Ստրկին գործածութիւնը կամ թէ ըսեմ գիւտը շատ հին է, և կամաց կամաց կատարելագործուած է: Հին ատենէ ՚ի վեր մարդիկ ստրկին, կամ անոր պէս բանի մը ամենահարկաւոր ըլլալը ճանցած են. վասն զի առանց անոր ոչ միայն ճարտարութեանց աս մեծ անիւր՝ որ բոլոր քաղաքականացեալ երկիրները իրարու հետ միացուցած կը դառնայ՝ չկրնար բանիլ, այլ և ոչ ներքին մանր փոխանակութիւնները կը կատարուին դիւրաւ: — Ինթադրենք թէ ստակ չկայ, և ես կ'ուզեմ ինծի և ըն-

տանեացս համար հագուստ շինելու լա-
թեր առնել. դիմացը ինչ փոխարէն պի-
տի տամ. գնենք թէ ոսկերիչ եմ, և
արծըթէ բանած զարդ մը կուտամ.
սակայն լաթեղէնը տուողը ուրիշ տեսակ
բերքերու կարօտութիւն ունի, տուածս
չուզեր. կամ ուզած ապրանքն ալ ըլլայ
տուածս, սակայն երկու փոխանակելի
նիւթոյ արժէքը հաւասար չգալով, և
զանոնք կտոր բաժնելը անկարելի ըլլա-
լով, ուրիշ մեծ դժուարութիւն մըն ալ
դիմացնիս կ'ելլէ :

Հիմա տեսնենք թէ ինչ բանի հա-
մար մետաղը ընտրեր են մարդիկ ստը-
կի նիւթ : — Ս ասն զի մետաղներէ զատ
չկայ ուրիշ տեսակ նիւթ մը՝ որուն վը-
րայ գտնուին բոլոր այն յատկութիւն-
ներն որ կը պահանջէ ստակը, կամ
թէ ըսեմ՝ փոխանակութիւնը յաջողիլ
տուող միջոցը : — Փոխանակութեան
համար տրուած նիւթոյն յատկութիւն
ները ասոնք են . նախ պէտք է որ նոյն
նիւթը սեպհական արժէք մը ունենայ,
ինչպէս որ մետաղները ունին. երկրորդ՝
անանկ ըլլայ որ ինչ և իցէ ապրանքի
հետ, ծանրագին եղեր է՝ աժան եղեր
է, կարենայ փոխուիլ առանց դժուարու-
թեան. և ահա մետաղը ունի աս յատ-
կութիւնս ալ. վասն զի պէտք եղածին
չափ մեծ ու պզտի կտորներ կը բաժ-
նուի : Արբորդ, միշտ իր յարգը պահէ.
չորրորդ՝ ամէն տեղ անցնի. որ աս յատ-
կութիւններս ալ ունի մետաղը : Ստակ
չինելու մետաղները ամէն տեղ ոսկի,
արծաթ ու պղինձ են : — Ստրկին ան-
խարդախութեանը վրայ վստահ ըլլա-
լու համար պէտք է որ տէրութիւնը ըլ-
լայ ստակը տպողը, և իր անունովը զա-
նիկայ վաւերացնողը :

Ստրկին արժէքը, որ ժամանակին
պարագաներն են որոշողը, կը ցածնայ
կը բարձրանայ այլ և այլ պատճառնե-
րով : Ար ցածնայ նա, թէ որ ստրկին
խառնուրդը աւրուի. զոր օրինակ թէ
որ 8 տրամնոց արծաթ դրամին 4 տը-
րամը պղինձ ըլլայ. վասն զի կէս կեղծ
դրամ կը սեպուի . ք, թէ որ ուրիշ ապ-
րանքները ստրկին համեմատելով խիստ

քիչնան : Ար բարձրանայ նա, երբոր
ստակը քիչնայ . ք, երբոր փոխանակու-
թիւնը շատնայ : — Արբոր ապրանքին
համեմատ ստակ ունեցող երկրի մը մէջ
կրկնապատիկ ստակ կը մտնէ, նոյն եր-
կրին մէջ բերոյ գինը կրկնապատիկ
կ'աւելնայ. և թէ որ նոյն մտած ստա-
կը աւելի մասնաւորաց քով երթայ,
հարկաւ աղքատ ժողովուրդը կը տուայ-
տի : Բայց ան երկիրն որ եկած ստրկին
համեմատ մէկ գինն ուր բերք կրնայ
հանել, այնպիսի տեղուանք ստակ շատ
մտնելով ճարտարութիւնները խիստ կը
ծաղկին :

ՀԱՏՈՒԱԾ ԺԲ .

Յայտարար նշանի սիւնի :

ՅԱՅՏԱՐԱՐ նշանք դրամոյ կ'ըսուին
որ և իցէ թղթէ ստակները, որոնց վը-
րայ տէրութեան, կամ ընկերութեան
կնիքը, և կամ մասնաւոր մարդու ձե-
ռագիրը կայ, ինչպէս են դրամաթուղ-
թը, դրամատան տոմսակը, և փոխա-
նակագիրներն ու վաճառագիրները : Ս
սոնց ամենուն վրայ այսչափ կամ այնչափ
մետաղ դրամի արժէք նշանած է, և
նոյնչափ արժէքով կ'անցնին : Բստ ին-
քեան թղթի կտոր մը սեպհական շահ
կամ արժէք մը չունենալով, բան մը պի-
տի չընէր. բայց որովհետեւ ան թղթ-
թերուն դիմացը տէրութեան գանձը,
և դրամատան դրամագլուխը կեցած է,
անոր համար ամէն մարդ վստահու-
թեամբ կ'ընդունի նոյն թղթէ ստակ-
ները, որոնք ձեռքէ ձեռք անցնելով՝ կը
կատարեն այն գործողութիւնը՝ ինչ որ
մետաղ ստակը կ'ընէ : — Բայց ինչ և
իցէ ժամանակ ժողովուրդը չկրնար
նոյն վստահութիւնը ունենալ տէրու-
թեան և կամ որ և իցէ թղթէ ստակ
դարձնողներուն վրայ : Արբոր պատե-
րազմի, քաղաքական խռովութեան, առ-
ևտրական ձախորդութեանց պատճա-
ռաւ թղթէ ստակ սկսի հանել տէրու-

Թիւնը՝ զանձին դատարկութեանը նը-
շան, ոչ ոք կ'ուզէ ան դրամաթուղթը
առնել, բայց եթէ՝ ի հարկէն ստիպուե-
լով, և որոնք որ մետաղ դրամ ունին՝
կը ծածկեն. որովհետեւ ամենուն սըր-
տէն վստահութիւնը գնացած է, ու
չեն հաւտար թէ տէրութիւնը ան թըղ-
թերուն չափ ետքը կարենայ մետաղ
ստակ հանել: Վաղղիացւոց առջի հա-
սարակապետութեան և պատերազմե-
րուն ժամանակը այնչափ շատցած էր
դրամաթուղթը, (որուն ասիւնէս կ'ը-
սէին,) որ 100^ն 78 վար իջաւ անոնց
արժէքը:

Հոս համառօտ կերպով թղթէ ըս-
տակներէն գլխաւորներուն վրայ ծանօ-
թութիւն մը տանք.

Ա. Վրամաթուղթ¹. Տէրութեան իր
կնքովը հանած թղթէ ստակն է. և իր
զանձին մէջ եղած մետաղ ստրկին հա-
մեմատ կը հանէ: Տէրութիւնը ոչ եր-
բէք մետաղ ստրկի հետ դրամաթուղ-
թը կը փոխէ, բայց երաշխաւոր է անոր,
և ոչ ոք փնաս մը կը քաշէ՝ մետաղ ստր-
կի տեղ ընդունելով զայն, քանի որ տէ-
րութե գլուխը վտանգ մը չհանգիպիր:

Բ. Տոմսայ դրամաթուղթ². Ի՞նչ տոմսա-
կը հանողը ազգային դրամատունն է.
դրամաթուղթէն աս տարբերութիւնս ու-
նի որ ամէն ատեն երբոր մէկը ան տոմ-
սակը դրամատունը տանի, տեղը մե-
տաղ ստակ կ'առնէ: Եւ որովհետեւ
խիստ ապահով է դրամատան տոմսակ-
ներուն վճարելի ըլլալը, երկար ատեն
աս տոմսակները առուտուրի մէջ կը պը-
տրտին, և ոչ ոք մէկէն դրամատուն կը
տանի՝ տեղը մետաղ ստակ առնելու հա-
մար: Ի՞նչ միջոցին դրամատունը իր դրա-
մագլխին մէկ մեծ մասը գործածելով, և
գնահատած՝ վաճառագիրները փոխե-
լով, և այլն, մեծ վաստակ կ'ընէ: Բայց
երբոր անակնկալ վտանգ մը հասնի, և
առուտուրի անիւը աւրուի կամ աւրը-
ւելու վախ ըլլայ, դրամատան տոմսակ
ունեցողները վազող վազողի կ'ըլլան որ
ստակին փրցընեն. և ահա ան միջոցին

դրամատունը իր քաշած փնասին հա-
մեմատ փնաս քաշել կուտայ իր տոմսակ-
ները ունեցողներուն, և կամ սպասե-
ցընել կուտայ՝ ինչուան որ բաները շըտ-
կուին: — Ի՞նչանկ անակնկալ դիպուած-
ներու մէջ, ինչպէս էր աս տարի Վաղ-
ղիոյ տէրութեան փոխուելուն պատճա-
ռաւ Փարիզի դրամատան վտանգը, դը-
րամատունը յանցանք չունի. բայց խա-
ղաղութեան ժամանակ որպէս զի հա-
սարակաց վստահութիւնը իր վրայ դար-
ձընէ՝ պէտք է որ տոմսակներուն համե-
մատ իր արկղին մէջ պատրաստ ստակ
ունենայ՝ իրեն բերուած տոմսակները
մէկէն վճարելու համար:

Գ. Փոխանակագիր³. Երկրէ երկիր
կամ մարդէ մարդ ստակ անցընելու
թուղթ է՝ ձեռնագրով հաստատած,
Փոխանակ երկրէ երկիր մետաղ ստակ
խաւրելու, որուն ծախքը շատ է, և
վտանգի կրնայ գալ, որ մարդուն վրայ որ
ստակ պիտի խաւրես՝ կեցած քաղաքիդ
մէջ փոխանակագիր մը կը գտնես՝ ստա-
կը խաւրելու երկրիդ վրայ, և ստրկին
տեղ փոխանակագիրը կը խաւրես: —
Փոխանակագիրը որ երկրին վրայ որ կը
խրկուի, ան երկրին դրամովը կը վճա-
րուի. զոր օրինակ թէ որ 10,000 ֆրան-
քի փոխանակագիր մը պիտի անցընեմ՝
Պօլիսէն Փարիզ, Պօլիս ես դաւոյշ կու-
տամ, բայց Փարիզ ստակը քաշողը Քրան-
կ'առնէ, ուստի փոխանակագիր ընողը՝
և ընդունողը՝ առաջուց երկու տեսակ
ստրկին արժէքը վրայ մէջերնին պիտի
համաձայնին: Փոխանակագիրն ընողը
ստակը առնողն է. իսկ ընդունողը վճա-
րողն է:

Վ. աճառականաց մէջ պտրտող թըղ-
թերն որ վաճառագիր⁴ կ'ըսուին, շատ
տեսակ են, և զանազան անուններ ու-
նին՝ իրարմէ ունեցած տարբերութիւն-
ներնուն համեմատ. և մասնաւոր մարդ-
կանց մէջ երկար ատեն կը պտրտին ստր-
կի տեղ:

1 Lettre de change.

2 Le tireur.

3 L'accepteur.

4 Effet de commerce.

1 Papier-monnaie.

2 Billet de banque.

3 Escompter.